

वाग्रे निष्ठाग्रमृष्टं विद्यामृतं येषां ब्राह्मणानां रसानासुक्तिसुधानां ॥९॥ १०॥ ११॥ १२॥ १३॥ ब्राह्मवेदार्थाः दुर्वसतीः गुरुकुलवासकैः शात्रु अपि भपिवा सतिर्वेराग्येयतिः स्यात् नैष्ठिकब्रह्मचर्यात् पारिव्राज्यमेव कुर्यादित्यर्थः ॥१४॥ पितुर्गृहे वेदाध्ययनं निंदति अपीति ॥१५॥ अप्रवासिनं वेदार्थं ग्रामान्तरे वासमकुर्वीषां ॥१६॥ १७॥ १८॥ १९॥ ॥ इति अनुशासनपर्वणि नैलकंठीये भारतभाष्ये षड्विंशोऽध्यायः ॥३६॥ ॥७॥ अपूर्वश्चेत्यध्यायो ब्राह्मणेष्वपि पात्रविशेषपरिष्कारार्थः ॥१॥ तत्र अपूर्वश्चिरोषितो दूरादागतश्चापात्रं तेषां मध्ये कश्चिद्यज्ञार्थं कश्चित् गुरुदक्षिणार्थं कश्चित्कुटुंबभरणार्थमिति

सो हं वागग्रमृष्टानां रसानामवलेहकः ॥ स्वजात्या न धितिष्ठा मि नक्षत्राणीव चंद्रमाः ॥९॥ एतत्पृथिव्याममृतमेतच्चक्षुरनुत्तमं ॥ यद्ब्राह्मणमुखाच्छास्त्रमिह श्रुत्वा प्रवर्तते ॥१०॥ एतत्करणमाज्ञाय दृष्ट्वा देवास्करं पुरा ॥ सुदंष्ट्रपितामेह दृष्ट्वा त्माविस्मितः समपद्यत ॥११॥ दृष्ट्वा च ब्राह्मणानां तु महिमानं महात्मनां ॥ पर्यपृच्छत्तथ ममीसिद्धा इति निशाकरं ॥१२॥ सोम उवाच ब्राह्मणास्तपसा सर्वे सिध्यंते वाग्बलाः सदा ॥ भजवीर्याश्च राजानो वागग्राह्यद्विजातयः ॥१३॥ प्रणवं चाप्यधीयात् ब्राह्मर्दुर्वसतीर्वसन् ॥ निर्मन्युरपि निर्वाणो यतिः स्यात्समदर्शनः ॥१४॥ अपि च ज्ञानसंपन्नः सर्वान्वेदान् पितुर्गृहे ॥ आग्रमान इवाधीयाद्ब्रह्म इत्येव तं विदुः ॥१५॥ भूमिरेतौ निगिरति सर्पो बिलशयानिव ॥ राजानं चाप्ययोद्धारं ब्राह्मणं चाप्रवासिनं ॥१६॥ अभिमानः श्रियं हेति पुरुषस्याल्पमेधसः ॥ गर्भेण दुष्यते कन्या गृहवासेन च द्विजः ॥१७॥ इत्येतन्मे पिता श्रुत्वा सोमादद्भुतदर्शनात् ॥ ब्राह्मणान् पूजयामास तथैवाहं महाव्रतान् ॥१८॥ भीष्म उवाच श्रुत्वा तद्वचनं शक्रो दानवेंद्रमुखाच्युतं ॥ द्विजान् संपूजयामास महेंद्रत्वमवाप च ॥१९॥ इति श्रीमहाभारते अनुशासनपर्वणि आनुशासनिके प० दानधर्मे ब्राह्मणप्रशंसायामिंद्रशंबरसंवादे षड्विंशोऽध्यायः ॥३६॥ ॥७॥ युधिष्ठिर उवाच अपूर्वश्च भवेत्पात्रमथवापि चिरोषितः ॥ दूरादभ्यागतं चापि किं पात्रं स्यात्सितामह ॥१॥ भीष्म उवाच क्रिया भवति केषां चिदुपांश्च व्रतमुत्तमं ॥ यो यो याचेत यत्किंचित्सर्वं दद्यामइत्यपि ॥२॥ अपीडयन् भृत्यवर्गमित्येव मनुश्रुम ॥ पीडयन् भृत्यवर्गे हि आत्मानमपकर्षति ॥३॥ अपूर्वं भावयेत्पात्रं यच्चापि स्याच्चिरोषितं ॥ दूरादभ्यागतं चापि तत्पात्रं च विदुर्बुधाः ॥४॥ युधिष्ठिर उवाच अपीडया च भूतानां धर्मस्याहिंसा तथा ॥ पात्रं विद्यात्तु तत्त्वेन यस्मे दत्तं न संतपेत् ॥५॥

ति एव रूपक्रिया केषां चित्पात्रत्वे प्रधानं भवति के

षोचिदुपांश्च व्रतं मोनं पारिव्राज्यमिति तथा क्रिया मोनयोस्तारतम्यादेयां तारतम्यं न स्वरूपत इत्याह क्रियेति दद्यामः ददाम इत्येवं वक्तव्यं न त्वेतेषु कंचित्पत्या च क्षीतेत्यर्थः ॥२॥ ॥३॥ ॥४॥ दत्तं प्रदेयवत्त्वमिति नानिनी देवतान संतपेत् यथा तादृशार्थदेयं नान्यस्मै स्मर्यते हि नष्टशोचं व्रतं भवेद्विप्रेवेदविवर्जिते दायमानं रुदस्य न किं मया दुष्कृतं कृतमिति अतः कस्तादृश इति प्रश्नः ॥५॥